

ДОНАЧУ
ВЕСТАН
БИБЛИОТЕЧКА

C(221.)
K12

Донна Кагерманов

ЛАМНАШКАХЪ БІАЬСТЕ

Донка Кагерманов

ЛАЪМНАШКАХЪ БІАЪСТЕ

Нохч-ГІалгІайн ниижни издательство
Грозный — 1970

Даггара

Паччахъан Іедало
Даим ций муьйлуш,
Халкъаша бѣшерийн
Баланаш хъегна.
Буржулийн Іазапан
Дукъ кочахъ къуьйлуш.
Каторгехъ хийланнан
Бѣаьргех хи эгна.

Гладдайча байн узам
Бора, бах, цара:
«Маццалца ловр бу техъ
Паччахъан бала!
Маццалца хѣуьттур техъ
Элашна гора!
Хаац-кха муха лов
Къызалла дала!»

Дерриг а хезаш, гуш,
Халкъех къахеташ,
Ленин, хьо гѣаьттира
ПаргIато яккха.
Ахъ шайна некъ хъехча,
Хиндолчух кхеташ,
Дай майра лийтира
Ирсе некъ баккха.

Вайн махкахъ вац хIинца
Эла, лай, ялхо.
Къаьмнаш ду барт болуш,
Цхьа доьзал санна.

Ленин, тхо дохдарна
Октябран малхо,
Даггара сий до хъан
Ерриг а ханна.

Сан Кавказ

Сан Кавказ, со вина
Турпалхойн нана!
Хъайн кIентан даггара
Салам дIаэца.
Хьо хазло даим а
Таханчул кхана,
Сан дахар, бакъ безам.
Ойла ю хьовца —

Сан Кавказ, со вина
Турпалхойн нана!
Лермонтовс хестийнарг
Хьо ю безамца.
Цо башха дийцина
Хъан лаьмнаш къена —
ХIинца тIех хазделла
Мехкан бахамца.

Сан Кавказ, со вина
Турпалхойн нана!
Барт болуш деха хъан
Къаьмнаш вовшашца,
Хъан ярташ, ирс, бахам
Гуш хилча шена,
Лермонтовс аз ойур
Дара иллешца.

Сан Кавказ, со вина
Турпалхойн нана!
Ханпаша хъан кIант ву
Вевзаш шен сийца.
Шерипов Асланбек
Ца вевза хъанна?!
Уьш бу уьш халкъан ирс
Даьккхинарш цIийца!

Сан Кавказ, со вина
Турпалхойн нана!
Дуккхаъ бу бевзарш хъан
Сийлахьчу царца.
И саннарш кхиорна,
Наъртахо, хъуна
Баркалла, баркалла
Доггах сий дарца!

Блаъсте

Къоначу бошмаша
КІайн зазадоккхуш,
Кавказан аренаш
Ялташца денъеш,
Халкъашлахь йохъалла
Денна сов йоккхуш,
ТІекхечи хьо, блаъсте,
Сан Даймохи хазбеш.

Пайдаза Іаьхкина
Латтанаш охуш,
Къоллаш дІаяьхначу
Керла беш югІуш,
Есачу майданахь
ГІишлош а гІовттош,
Тем боцу блаъсте, хьо,
ТІех хаза йогІу.

Ирсен ду сан махкахь
Тахана вахар,
Массо а къаьмнаш ду
Цхьа доьзал санна.
Ленина хьехначу
Некъаца дахар —
Толуш ду, хазлуш ду
Сан махкахь денна.

Комсомолан илли

Керл-керла заводаш,
Фабрикаш кхуллуш,
Мехкан хьал дебадан
Аьчган некъ буьллуш,
Вайн лаьмнаш, аренаш,
Илманца толлуш,
Комсомол хилла ю,
Хир а ю гуттар!

Хордашкахь, х'аваэхь
Кеманаш хоьхкуш,
Электростанцеш еш,
Хишна т'еш тохкуш,
Даймехкан лаьтта т'ехь
Галанаш йохкуш,
Комсомол хилла ю,
Хир а ю гуттар!

Кхерамна, халонна
Юхаер йоцуш,
Мостаг'ех мохк ларбан
Са кхоор доцуш,
Бай охуш, хьийк'ина
Ялта чуоьцуш
Комсомол хилла ю,
Хир а ю гуттар!

Адам ца кхаьчначу
Космосе юьйлуш,
Ницкъ лучу йох'аллехь
Даим юьхь к'айлуш,
Вайн партин кхайкхамна
Даггара жоп луш,
Комсомол хилла ю,
Хир а ю гуттар!

Ирс-я!

Гамийна гила-дой
Гонашкахь хехка
Маслора, шу санна,

Кхачлучохъ гуо.
ХІай шераш, шу хІунда
Хъаьлхина чехка?
Собарде, жималла
Гена ма хъуо.

Амма и хилла сан
Некъ боьхна, гоме.
И лар ю хеназа
Винарг со къеж.
ХъошалгІа со кхаьчча
Генарчу лома,
Даймехкан цу тІамо
Тесира кІеж.

ТІаккха сан дийзира
Дех-ненах вала,
Лечкъадеш дагчохъ и
Кхайкхаза вуо.
Ша тайпа хиларна
Сайна и бала,
Ойланаш йора ас
Висинчохъ суо:

«ХІай, ирс-яІ, нанас цкъа
Шен карахъ тахкош,
СапаргІат озийнчун
Набаран тар,
Я дадас хъаьстина,
ГІайгІа дІакъахкош,
Аьхна куьг хъаькхначун
Корта беш шар!»

Шераша боху соь:
Бехке ма делахъ,
Заманан боларца
ДІакерча тхо.
Машарен хан латтарх
Хъо воккхавелахъ,
ТІамо-м къеж хъовха,
ХІаллак а во!»

Хъаша

Ас пурба ло хъуна,
Дог цѣна хъаша,
Эвхъаза тоха ахь
Тхан цийнан кор.
Кураллех — тамаша,
Къоьллех цавашар —
Дац соьца. Цхъабосса
Хіоттор ду пхьор.

Тоам бахь ахъа сан
Хьошаллин декъах,
Хьоьгара кхин дика
Оьшуш вац со.
Галваьлла ца лелахь
Оьздачу некъах,
ДоттагІа лара а
Мегар ду хьо.

ЦІеххъана Іоттало
Сингаттам, бала,
Кхиэл хъаьвзий, духу вайн
Дахарехь де.
Ишттачохь кийча ву
Со орцахвала, —
Ца кхоош ерриг а
Сайн деган цІе.

Мазаевна

— ДІаэца! Ле шайна,
ХІай боьха гІера!
Атта дац дІалаца
Тхан Нана-Мохк! —
Бохуш тІевирзича
И Маташ дера,
Ткъес детташ гІуьттура
Молханан дохк.

Буьрсачу танкаца
МостагІий эгош,

Бекхам беш хлоттийра
Декъаза де.
Кхайкхаза баъхкинарш
Шач санна эгош,
Цо къиза етгара
Южаллин це.

Дог лабо хъаълхинарш
Халкъан цлий мелла,
Халлакбан дуй биъна
Дара и лом.
Юхьлаържа ца хлотта,
Кхера а велла,
Ирахъ са далийта
Къекъачохъ тлом.

Мел чевнаш лийжарх а
Вуха ца волуш,
Лийтира капитан
Кхаччолца цлий.
Ишттачийн цлэраш ю
Истори кхолуш.
Тлаъхьейна шех хьега
Лепорца сий.

Маршалла

Тлам тохий хъадахъа,
Машаран кхокха!
(Хьо векал хилар ахъ
Лара сийлалла).
Бер ловзуш я нанас
Уьйуш шел лакха —
Хъажалахъ цу шинга,
Делахъ дозалла.

Дог хьостуш массеран
Коре а гюлахъ,
Галашъе алий
Дуьненан хазалла.
Малх кхолош атоман

Буърса це ялахъ,
Берашка кхочур ю
Ирча Южалла!

Царна ахъ гуттар а
Хаза кхаъ хьолахъ,
ЧIагIдарца халкъашлахъ
Машар, ирс, вошалла!
Лаятта тIехъ цкъа а уьш
Ца дита байлахъ,
ДIадаккха алалахъ
Герзийн олалла!

БIаьстенан зезагаш
ХIоранна хьолахъ,
Машарна хуьлда уьш
Даим тоьшалла.
Белшашка хайй ахъ,
Кхокха, дIалолахъ
Сан цIенчу даггара
Салам-маршалла!

Дитт

Маьлхан тов Iаткъарах
Шен гIашца лардеш,
Орамийн дола деш,
Аре сов хазьеш,
Исбаьхъа лаяттара
Некъаца дитт.

Ткъа, лаятто орамца
Шен кхача баош,
Хан хене мел ели
ГIора тIе IаIош,
БIаьстенан зазашца
Кхолура дитт.

Чомаца, шен басца
ТIех мерза нисбой,
Малхера ницкъ оьцуш,
Муттаца кечбой,

Адмашна стоьмаш луш
Дара и дитт.

Цо олу бохура:
«Индагге хаа,
Діаэца, некъахо,
Сан стоьмаш баа,
Іаламо хъан дуьхъа
Кхоьлли со дитт!»

Хіетте а сутарчо
Гонаха ваьлла,
Чхар кхиссарх ца Іебаш,
Хъала а ваьлла,
Генаш дош, Іовжийна
НіІматен дитт.

Іаламо хъегна къа
Зен дойъуш атта.
Сонтачун беркате
Доцу куьг кхетта,
Маржа-яІ, тийжачух
Тардина дитт.

Хъелиозархо

Эвла тІекхачале
Жимчу ГІойн йисттехь,
Совхозан цхъа ферма
Токхонца лаьтта.
Тахана бІаьстенан
Буц хазчу меттехь
Шурина дазделла
Хъелий ду шортта.

КІайн халат юьйхина
И къона Ліпа,
Йоккхаеш, тІахъаьлла
Уьш оза хІутту.
Сов цІена лелорна
Малх санна лепа

Шен чийлик дуззий цо
Шура дѣютту.

Сийлахьчу йохъаллехъ
Жигара хилла,
Кхаьчна хьо кхиаме
Тхан Липа, тахна.
Іемина дац хъан дегІ
ІиндагІехъ Іилла.
Цундела мехкаршлахъ
Хьоь безам бахна

Тракторист

Со бехварна эшац кхера,
Схъало турпал шога куьг.
Хилча хІун ду — хъакхар тІера,
ЦІений, хъанал ду хъан дог.

Сан гІойтІархо, хьо вац иза
Даймехкан сий дийриг чІагІ,
Йохъехъ толам, хъуьнар довза,
Ца кхоош верг ницкъ я дегІ.

Іалам, адам, дерриг тийна,
Еш хиллехъ а мерза наб.
Хьо-м я охуш, оруш Іийна
Декаш мел ду сема чІоб.

Буйса эшош еъча Іуьйре,
Ахъ юьхъІай дІаелла рагІ.
ХІетте арахъ хир ю суьйре,
Ца йолуьйтуш трактор лагІ.

Айхъа дийнарг—айхъа оруш,
Кхуззахъ тІаьхъатосуш нох,
Каде, кийча ву, ца лоруш
Де-буйса, дарц. догІа. мох.

Зезагаш

Замано аьгначу
Тархашкахь девлла,
Исбаьхьчу басаршца
Іаламна доьлуш:
«Мел хаза ду-кха хьо,
ХІай дуьне!» — аьлла,
Техкара зезагаш,
Некъайист кхолуш.

Буйсанан сирла тхи
Патаршлахь лепаш,
Іуьйрено гІаттийнчу
Малхе дІакъедаш,
Уьш хаза кхиьнера
Ламанца бІаьста,
Дог цІенчу адамийн
Безам, бІаьрг хьаьста.

Аьхненан де

Моханца догІа а тухий,
Юха а екхий дІахІутту.
Зезагаш серла а довлий,
Аренаш хазлой дІахІуьтту.

МаьІ-маьІехь, Іаь санна, айлой,
И мархаш меллаша керча.
Беречун башлакхах тарлой,
Баш-лаьмнийн белших уьш хьерча.

Аренца цкъачунна сецна
Самукъен болх чехкаболу,
Дас-нанас хьовсту бер санна,
Белалой малх гучуболу.

Даккхийдеш хьала а лелхаш,
Олхазарш эшаршца гІовтту.
Попа тІехь набарна хьегІаш,
ЛадегІна куьйра а гІотту.

Бацалахь сихха церг хьокхуш,
Жа, даьхний дуьйлало луьстта.
Воккхавеш шедаг а локхуш,
Жаьуьно гонах бляьрг бетта.

Арахь

Бляьсте йоглу дуьне хьостуш,
Серладоккхуш лалам-куц.
Хьаннийн, бошмийн заза достуш,
Зезагашца кхолуш буц.
Ялташ кхиош, дахар токхдан
Арахь чехка баьлла болх.
Хьуьнар долчийн латта хаздан
Сий деш боьлу дашо малх.

Догла

Мела догла тийна лена,
Лалам цлена лийчадеш.
Ялта хьекьо ницкъ лург шена
Ляьтто муьйлу доккхадеш.

Догла соцуш еьча суьйре,
Мархаш ягош хьожий схьа,
Генахь хеташ ирсен луьйре,
Малх, ца лебаш, бузу дла.

Хаздина латта

Исбаьхьчу зезагаша
Дуьне а кхолуш,
Айьина шайн кортош
Маршалла хатта.
Вовшашка уьш кхийдош,
Доггах дош олуш,
Дуьйлучу адмаша
Хаздина Латта.

Гуьйре

ГарагӀулеш, «хабарш» дуьйцуш,
Хаам барца яха дӀа.
Хаза аьхке роӀехь хуьйцуш,
Мокха гуьйре кхечи схьа.

Дуьтуш говза дина баннаш,
ЧӀегӀардигаш кхелхи дӀа,
Хедош лаьмнаш, хӀордаш, хьаннаш,
Ца дулучу цкъа а Ӏа.

Зезагашна барташ йохуш,
Полларчий а ловзуш дац.
«Полла, хаза полла!» — бохуш,
ПетӀамат а уьдуш яц.

Цкъацкъа, овкӀар басахь кхоьлий,
Серсаш догӀу шийла дерз.
ТӀаккха, со сагатдан волий,
ГӀийла цӀийза деган мерз.

ГарагӀулеш «хабарш» дуьйцуш,
Аьхке эзна яха дӀа.
БӀаьсте яьлча Ӏалам хуьйцуш,
ЙогӀур ю уьш юха схьа.

Ӏаьнан суьйре

Комаьршша тӀехьоьрсуш,
Ло деьна арахь,
Ӏаламо цхьа башха
Кхелина дитташ.
Вайн ирсе бераш ду
Ловзуш цу лайлахь,
Салазаш хохкуш я
Лайн-баба хӀиттош.

Ма куьцехь го хӀинца
Вайн хьоме лаьмнаш,
Буто ша чӀагӀбелла

Хишна тлеш тохкуш.
Шакаршца олхазарш
Декна и хъаннаш —
Хетало садаҫа
Иийшина Юхкуш.

Исбаъхъа еанчу
Кху Таьнан сарахъ
Сан Кавказ, хета хьо
Кхин а сов блярла.
Хийла хъан хаза сурт
Чагҫло сан даг чохъ,
Хъежарна даим а
Езаш, блярг сирла.

Сардаман аз

Ша лачкьо тлелерта
Мархаш а цовстуш,
Бутт лепа къагийна
Дуьненан куц.
Аьхна хҫо хьекхаро
Эсала хьовстуш.
Меллаша техкадо
Ховха гҫа-буц.

Хотешкахъ тийналла
Йохорна кхоьруш,
Сай бара нйьалуш,
Байбина ког.
Хи мала хҫоттале
Гонаха хьовжуш,
Совцура шекбаьлла,
Детталуш дог.

Къизаниг хиллера
Къайленга ваьлла,
Бляргаца нисйина
Син-метга топ.
Сай буьйжир, хьун екош
Говгҫа а яьлла, —

Мотталуш, ткъес тоьхна,
Кагбели поп.

ХІай Іалам, хезирий
Хьуна и узар?
Гирий цо, са уьйзуш,
Діадетта цІеш?!
Цуьнан и ши кІорни
Іадийна хьовзар,
Цаьршинга сай хьажар
Шен весет деш?!

И дара, кІайн дуьне,
Цо гІийла боьлхуш,
ТІаьххьара хьоь дина
Орцанан арз,
Къизачу куьйгана
Шийла кьа доьхуш,
Цо догтах боьллинчу
Сардаман аз.

Дехний, Цициггий

(Басня)

Аьтто боллу меттиг лехна,
Дахарх, ирсах даккхийдеш.
Дехкий дара дуьзна, дехна,
Сайри чохь шаьш шабарш деш:

Же-ям, кІентий, киснаш дуза!
Мела хІунда лела шу!?
Буьйса еьна маьрша, хаза,
Ка хьакха аш, сайри чу!»

Ца бисийта сайрахь Іаьциг
Чехка хьаьвзи тІаккха вуьш.
Амма лоррах деьна Цициг
Іара тебна хезаш, гуш.

«Хастам буюкха, кІентий, далла
Дуьйш дерзош ца хьоьту кьа!» —

Дозаллица курра аьлла,
Дуьйладели дехкий цIа.

Чамдеш, тускарш караэцна,
Дегош ахьарх шен-шен мекх,
Арадевлла дехкий лецна,
Цицго хадий Iаьржа некъ.

* *
*

Жуккарш нисло гIалахь, юьртахь
Хьарамлонца етташ ка.
Эрна ду и лелар юьстах. *
Вахар дац ца хьегча къа.

XIaн-xIa...

Ларамза йоI гинчу хенахь,
Дог, ахь латий безам-суй.
«Со Iийр ма дац цунна генахь!» —
Аьлла, сихха бууш дуй.

XIетахь дуьйна ойла луьттуш,
Цуьнга къайлах кхойкху хьо.
И ца гича холчу хIуьттуш,
Са дууш со хьийзаво.

Хьскьал гIортарх бала хьехам,
Хьо цунна ца доьрзу тIе.
«Уггар коьрта бу-кха, безам!» —
Олий, марсайоккху цIе.

Хьо санна, дог цIарах догуш,
Сов сатуьйсусх яцахь и,
ХIунда доьлху цунах хьобгуш?..
Цо лехна бах, везаш кхин.

Ма бахахьа «Дуьхьал вала,
Царна юкъа таса къахь».

Ловр бу аса эзар бала —
Tle ца эца Iаържа эхъ.

Оъший гIерта «безам» хотта,
Хьоме вапахъ йолна со,
Сар-сарахъ а хьалхахIотта,
«Сил сов еза!» — бохуш хьо?

ХIан-хIа, лаац безам эца, —
Ишттачех со кхаърдаш ву.
Дог, ахъ гIайгIа tle ма леца —
Хьуна хьайн ирс карор ду.

Наб яйна

Аз хуьйцу безаман
Башха йиш лобкхуш,
Ца кIордош, лечкъардиг
Дека tlex говза.
IатIаран хьожанца
Аьхна хIо хьобкхуш,
УьйтIарчу таьллинган
ГIаш дуьйлу ловза.

Наб яйна. Беттаса
Ду хIинцца гIоттуш,
Нур сегаш, къагийна
Дуьненан агIо.
Диллинчу корак чу
Шен серло туьттуш,
Цо басаяьккхина
Боданан чIагIо.

Ховхачу куьйгаца
Со къайлах хьобстуш,
Наб тийнна цкъацкъа со
ДIавижо гIерта.
Амма сан ойланаш
Хьийза тем цобстуш,
Цецбаьлла ши бIаьрг сан
Ца богIу берта.

Сел мерза йоглу наб
Еззашехъ кьехкош,
Блаьргаша хьо лобху,
Кийрахъ дог догу.
Эрна ду, ма теба,
Хай наб, со техкош,
Безаман шеконо
Сан корта огу.

Атта дац

Ламанан тулгашкахъ
Эшарца ледаш,
Падамех лаьначу
Шовданал сирла,
Сан безам жималлехъ
Хьобга длакхийдаш,
Тем байна кхиира
Ладобгуш хийла.

Лаламо ницкъ белла
И жима хьоста
Дуьхьала куьг дилларх
Соцуш дац боху.
Иштта сан безам а
Глерта некъ баста,
Со эшош лаьтта цо,
Дог карзахдоху.

Атта дац члагьбелла
Безам бухбаккха,
Шен цийца а ийна
Дилха-дог хийца.
Хьо цхьаь ю ницкъ берг
Глайгла даяккха.
Хун де ас? Ахь суна
Даггара дийца.

Бехк буй сан лаарах
Воккхавеш ваха,
Хьан деган тешаме
Доттагла хилла?

Хъо реза юй техъа
Марзонца яха?
Вайшиннан ирса тIе
Шуьйра некъ билла?!

Ч У Л А Ц А М

Даггара	.	.	.	.	.	.	3
Сан Кавказ	.	.	.	.	.	.	4
Бѣаьсте	.	.	.	.	.	.	5
Комсомолан	илли	.	.	.	.	.	6
Ирс-яI!	.	.	.	.	.	.	6
Хъаша	.	.	.	.	.	.	8
Мазаевна	.	.	.	.	.	.	8
Маршалла	.	.	.	.	.	.	9
Дитт	.	.	.	.	.	.	10
Хъелиозархо	.	.	.	.	.	.	11
Тракторист	.	.	.	.	.	.	12
Зезагаш	.	.	.	.	.	.	13
Аьхкенан де	.	.	.	.	.	.	13
Арахъ	.	.	.	.	.	.	14
Догла	.	.	.	.	.	.	14
Хаздина	латта	.	.	.	.	.	14
Гуьйре	.	.	.	.	.	.	15
Іаьнан	суьйре	.	.	.	.	.	15
Сардаман	аз	.	.	.	.	.	16
Дехкий,	цициггий	.	.	.	.	.	17
ХІан-хІа	.	.	.	.	.	.	18
Наб яйна	.	.	.	.	.	.	19
Атта дац	.	.	.	.	.	.	20

Кагерманов Докка

ВЕСНА В ГОРАХ

(на чеченском языке)

Редактор Ш. Арсанукаев

Художник А. Ясуев

Худож. редактор Ю. А. Шевченко

Техн. редактор А. И. Поздняков

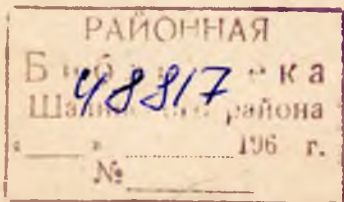
Корректор И. Абзанлов

С(чеч.)
К12.

Сдано в набор 14.I 1970 г.
Подписано к печати 7.VII 1970 г.
Формат 70х90 1/32. Бумага типографская № 2
Объем 0,75(0,87) п. л. Уч.-изд. л. 0,91
Тираж 1000. СФ00361
Чечено-Ингушское книжное издательство
Управления по печати при Совете Министров
Чечено-Ингушской АССР.
Грозный, 21. ул. Ленина, 14

✱

Заказ № 53
Типография им. И. Н. Заболотного
Управления по печати при Совете Министров
Чечено-Ингушской АССР.
Грозный, ул. Интернациональная, 12/33
Цена 9 коп.

Мах 9 кеп.

ВЕСНА В ГОРАХ
(на чеченском языке)